

Jan Grzesiak
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie

DROGOWSKAZY NAUKOWO – EDUKACYJNE PROFESORA KAZIMIERZA DENKA¹

Wspomnienie o Profesorze i jego przesłaniach naukowych

Czwartego lutego 2016 roku, po długiej i wyczerpującej chorobie, odszedł na zawsze wybitny pedagog, dydaktyk, emerytowany profesor Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – Profesor dr hab. dr h.c. mult. Kazimierz Denek.

Po Jego śmierci pozostało wiele wspomnień i materiałów upamiętniających jego osobę jako wybitnego uczonego, pedagoga, dydaktyka i nauczyciela kraju ojczystego. Przedwcześnie zmarły Profesor w swoich opracowaniach niezwykle trafnie i interesująco uczył tego, jak dokonywać ewaluacji dokonujących się przemian we współczesnym świecie i we współczesnej szkole, a idąc dalej, na tej podstawie w mistrzowski wręcz sposób wskazywał na nowe rozwiązania, które dość często powstają na drodze modyfikacji rozwiązań stosowanych w bliższej czy w dalszej przeszłości. Jest to bardzo racjonalne podejście w tworzeniu postępu pedagogicznego w dziedzinie edukacji w obliczu przemian - na miarę edukacji jutra. Właśnie dlatego niniejszy tekst, oprócz wspomnienia, swoim charakterem stanowił będzie zarazem skromny przyczynek do krzewienia i pomnażania dorobku naukowego i edukacyjnego Profesora Kazimierza Denka.

Kazimierz Denek urodził się 12 listopada 1932 r. w Krzemieńcu na Wołyniu. Przeżycia Jego, jako dziecka, w okresie wojny pozostawiły w Nim wiele dotkliwych doznań, doświadczeń i śladów w pamięci na całe dalsze życie. Losy osieroconego dziecka przeniosły Go do Tczewa, gdzie ukończył Liceum Administracyjno-Handlowe. Już wtedy jako uczeń wykazywał niezwykle pasje krajoznawczo – turystyczne, którymi

---

¹ Tekst opublikowany w: Dydaktyka Literatury j Konteksty, nr XXXV, Żary 2016, s. 129 – 142.

nacechowana była w dalszym okresie życia aktywna działalność Profesora w strukturach Zrzeszenia Studentów Polskich oraz PTTK w okresie studiów odbywanych w latach 1953-1957 w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu.

Po ukończeniu studiów pracował jako nauczyciel w Technikum Ekonomicznym w Tczewie, a następnie w latach 1959 - 1966 jako nauczycieli Technikum Handlowego oraz w Liceum Ekonomicznego w Poznaniu prowadził zajęcia ze studentami z zakresu dydaktyki ogólnej oraz metodyki nauczania przedmiotów ekonomicznych. Od roku akademickiego 1966/1967 podjął pracę na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, z którym silnie identyfikował się i był z tego dumny przez całe swoje życie. Początkowo jako adiunkt w Międzywydziałowym Zakładzie Nowych Technik Nauczania, a następnie jako kierownik Zakładu Dydaktyki Ogólnej nieustannie przyczyniał się do rozwoju kształcenia uniwersyteckiego i szerzenia dorobku naukowego ku promocji swego uniwersytetu.

Stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych uzyskał 15. grudnia 1965 roku, a w 1972 roku uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie nauk humanistycznych. Kolejne awanse i tytuły naukowe miały miejsce w 1980 roku – tytuł profesora nadzwyczajnego, a w roku 1989 – tytuł profesora zwyczajnego nauk humanistycznych.

W latach 1966-1974 pełnił funkcję z-cy kierownika Międzywydziałowego Zakładu Nowych Technik Nauczania, a od 1975 kierownika Zakładu Dydaktyki Ogólnej. W uznaniu dorobku naukowego i zasług dla rozwoju kształcenia zostały nadane Profesorowi zaszczytne tytuły honorowe: doktor honoris causa Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu (2003) oraz Instytutu Regionalnej Administracji i Ekonomiki w Kirowogradzie (Ukraina 2004).

Profesor Kazimierz Denek był niezwykle aktywny w obszarze działalności naukowej, zawodowej i społecznej. Nieprzerwanie od 1981 roku był członkiem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (w latach 1984 – 1986 sekretarz naukowy, a w latach 2008-2015 przewodniczył pracom Zespołu Dydaktyki Ogólnej). Był też aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (1981-2001 członek Zarządu Głównego, 1986 – 89 wiceprezes ZG). Ponadto był aktywnym działaczem wielu organizacji, a wśród nich między innymi należy odnotować: Polskie Stowarzyszenie Turystyczne PTTK (od 1949), Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk

(od 1966), Towarzystwo Miłośników Krzemieńca i Ziemi Krzemienieckiej im. J. Słowackiego w Poznaniu, Rada Programowa „Poznaj Swój Kraj” (od 1979). Był także honorowym członkiem PTSM oraz honorowym obywatelem miasta Tczewa.

W ramach działalności Zespołu Dydaktyki Ogólnej KNP PAN Profesor bardzo silnie określał i akcentował wyzwania w ważnych kwestiach dotyczących kondycji i tożsamości edukacji i nauk o niej, zwłaszcza dydaktyki. Z niebywałą troską odnosił się do tego, co na gruncie rzetelnego pomiaru dydaktycznego i ewaluacji należy poprawiać w polskim systemie edukacji, co rozwijać, a z czego rezygnować. W praktyce i w działalności Profesora oznaczało to uczestniczenie w szerokich kręgach dyskusji naukowych na temat kształcenia (uczenia i uczenia się) dzieci, młodzieży szkolnej i studenckiej oraz dorosłych w kategoriach teorii i praktyki wraz z wytyczaniem nowych kierunków rozwoju edukacji i nauk o niej.

Nie sposób w tym opracowaniu wyliczyć wszystkie dokonania Profesora Kazimierza, a których zakres i znaczenie są nie do przecenienia. Warto jednak wyeksponować choćby kilka przestrzeni wybitności Profesora. Profesor Kazimierz Denek jest autorem zdumiewającej ilości publikacji, wynoszącej niemalże 1600 pozycji bibliograficznych, w tym blisko 70 książek autorskich lub pod (współ)redakcją naukową, a ponadto setki rozpraw, artykułów, ekspertyz, recenzji i innych opracowań o wysokim stopniu ich przydatności naukowej. Zainteresowaniami swoimi obejmował szerokie spektrum problemów z zakresu dydaktyki (ogólnej, szkoły wyższej i zawodowej), w tym zwłaszcza: przemian edukacji i uniwersytetu w Polsce oraz w Europie w kontekście społeczeństwa wiedzy; aksjologii i teleologii w edukacji i naukach o niej; języka narodowego; komunikacji uczestników procesu kształcenia; docymologii; ontodydaktyki; pedagogiki czasu wolnego; zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych; pedeutologii; kształcenia programowanego, wielostronnego i zintegrowanego; krajoznawstwa i turystyki wśród młodzieży szkolnej oraz studentów; regionalizmu; małej i dużej Ojczyzny; a także problemy z zakresu ekonomiki i technologii kształcenia.

Był bardzo zaangażowanym animatorem krajoznawstwa i turystyki w szkole, uniwersytecie, PTTK i PTSM, a od 1994 roku inicjatorem, organizatorem i przewodniczącym Komitetu Naukowego Tatrzańskich Sympozjów Naukowych *Edukacja jutra*. Plon sympozjów wypełnił niemalże 40 obszernych monografii

skupiających ponad 900 współautorów wywodzących się z różnych uczelni, ośrodków naukowych w kraju i za granicą. Profesor potrafił wyjątkowo umiejętnie skupiać i integrować działania licznych rzesz osób wokół pomnażania wysiłków na rzecz poprawy jakości edukacji w stronę edukacji jutra. Wniósł też niezwykle cenny i istotny wkład w konceptualizację oraz nadanie rangi naukowej wielu innych gremiów, wśród których Profesor cenił sobie w szczególności Augustowskie Spotkania Naukowe „Edukacja w dialogu i perspektywie” (organizowanych przez Zakład Dydaktyki Ogólnej Uniwersytetu w Białymstoku), Wielkopolskie Forum Pedagogiczne „Ewaluacja i innowacje w edukacji” (organizowanych przez Zakład Kształcenia Pedagogicznego Nauczycieli UAM - Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu). Z głęboką troską przewodniczył Radzie Programowej miesięcznika „Poznaj Swój Kraj”, a po śmierci Profesora W. Okonia z pasją i dumą sprawował obowiązki w roli Prezesa Honorowego Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych z siedzibą w Szczecinku.

Pod jego kierunkiem w dziedzinie pedagogiki 35 osób uzyskało stopnie naukowe doktora, a około 550 studentów uzyskało tytuł magistra. Brał udział w charakterze recenzenta w niespełna 100 przewodach doktorskich i 40 habilitacyjnych. Opiniował osiągnięcia naukowe 52 samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych ubiegających się o tytuł lub stanowisko profesora. Opracował ponad 160 recenzji wydawniczych.

Został odznaczony m.in.: Krzyżami Kawalerskim i Oficerskim Orderu Polonia Restituta, Medalem Złotym za Długoletnią Służbę; złotymi honorowymi odznakami PTSM, PTTK i ZNP; wyróżnieniami Zasłużony Działacz Kultury i Zasłużony Działacz Turystyki; medalami: Komisji Edukacji Narodowej oraz tytułem „Nauczyciel Kraju Ojczystego”; Rady Postępu Pedagogicznego w Poznaniu; Akademii Bydgoskiej im. Kazimierza Wielkiego, Akademii Pedagogicznej im. KEN w Krakowie, Uniwersytetu Szczecińskiego; Honorową Odznaką Miasta Poznania, Honorową Odznaką Miasta Kalisza, medalami: Tadeusza Czackiego, Franciszka Jaśkowiaka i Stanisława Pawłowskiego oraz Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Twórczych. Otrzymał również wiele nagród Ministra Edukacji Narodowej oraz nagród Rektora UAM.

Profesor Kazimierz Denek był uczonym, który nie dawał się zwieść cywilizacyjnym mirażom, konsekwentnie hołdując rzetelności w badaniach naukowych i w działaniach na co dzień. W sposób profesjonalny i erudycyjny prowadził wielu badaczy drogą

naukowej prawdy, uczciwości, a nade wszystko kompetencji i troski o przyszłość polskiej nauki i edukacji.

Przedwcześnie zmarły Profesor - to Mistrz w służbie wartości, na których zbudowany jest ład społeczny. Profesor Kazimierz Denek był odbierany jako człowiek, który kierował się w swoim życiu miłością, pięknem, dobrem i prawdą. Zawsze był On bowiem zatroskany o edukację, a w niej o poszczególnych uczestników. Nierzadko podkreślał, że największym zagrożeniem dla procesów edukacyjnych jest rozdźwięk pomiędzy teorią a praktyką, stronnictwo i brak wiary w mądrość i rozsądek.

W tym kontekście Profesor nawiązywał do źródeł słabości pomiaru skuteczności kształcenia, problemów wiążących się z ewaluacją i ocenianiem osiągnięć ucznia (studenta) - eksponując dydaktykę opartą na modelu poszukiwania, komunikacji i kompetencji w miejsce transmisji przez nauczyciela uczniom gotowych, ostatecznych wiadomości i umiejętności. Preferował dydaktykę skoncentrowaną na twórczości w procesie kształcenia, która angażuje i rozwija całą osobowość ucznia, jego sferę poznawczą, emocjonalno-motywacyjną i działaniową. Jubilat dostrzegał niepokojące anomalie we współczesnej edukacji i nauk o niej - stąd podkreślał konieczność zbliżenia dydaktyki do praktyki szkolnej, budowanie pomostu między teorią a praktyką nauczania i uczenia się. Tego rodzaju wyzwania wyłaniane z inspiracji Profesora Kazimierza Denka winny pozostawać trwałymi przesłankami metodologicznymi w badaniach nad jakością edukacji narodowej.

Dzięki ogromnej pracowitości i posiadanym zdolnościom Profesor Kazimierz Denek stał się autorytetem polskiej myśli pedagogicznej znanym w wielu krajach na całym świecie. Jego mądrość i doświadczenie, a także niespotykana wiedza i bezstronna obiektywna rozważa powodowały, że gdziekolwiek się On pojawiał, to zawsze stanowiło niezwykle istotne i bardzo cenne wydarzenie naukowe. Każda rozmowa z Profesorem była cennym wydarzeniem, które miało swoją kontynuację w osobistym życiu rozmówcy po rozstaniu z Nim.

Nie ma żadnej wątpliwości, iż jego dotychczasowy dorobek naukowy, dydaktyczny i organizacyjny stawia Jego osobę w panteonie najwybitniejszych polskich pedagogów, a Jego mądrość i doświadczenie, a także niespotykana życzliwość sprawiały, że gdziekolwiek się pojawiał, tam zawsze było to niezwykle ważnym wydarzeniem naukowym.

Z głębokim przekonaniem można skonstatować, iż Profesor Kazimierz Denek należał do elity profesorów samodzielnych, autonomicznych, który zawsze wyrażał troskę o wysoką jakość edukacji bez uprzedzeń politycznych. W codziennym działaniu preferował oraz prezentował to, co uważał za słuszne i celowe. Niełatwo więc jest wyrazić wdzięczność za wszelkie dobro, które dokonało się poprzez działania Profesora w polskiej pedagogice i dydaktyce. Będąc niekwestionowaną ikoną i autorytetem naukowym *współczesnej dydaktyki, pedagogiki dialogu i edukacji narodowej* Profesor Kazimierz Denek pozostanie bliski każdemu, kto się z Nim spotkał - współpracował.

Nietrudno jest wykazać, iż był On (i takim pozostanie w pamięci) jako niezwykle ***nauczyciel nauczycieli***, podczas gdy w wielu gremiach naukowych określany był nawet jako ***profesor profesorów***. Z podziwem i uznaniem należy postrzegać Profesora jako bardzo pracowitego i życzliwego, a zarazem konsekwentnie wymagającego Mistrza, a w odczuciu wielu osobistości i autorytetów naukowych jako „***mistrza mistrzów***” w kręgu edukacji i nauk o niej.

Docymologiczne aspekty konstruowania i stosowania narzędzi pomiaru dydaktycznego

Mimo postępu wiedzy w teorii kształcenia w praktyce edukacyjnej występuje niedostatek oryginalnych sposobów określania rzeczywistych efektów kształcenia, będących zarazem odbiciem kompetencji ucznia ukształtowanych na danym etapie edukacji. Z jednej strony od dłuższego czasu występują wręcz nieuniknione kontrowersje wokół kwalifikowania osiągnięć szkolnych ucznia, a z drugiej strony nasiliły się uproszczone sposoby oceniania tych osiągnięć w formie tzw. testów i sprawdzianów, a w szkołach wyższych pisemnych form zaliczeń i egzaminów (w dużym stopniu tzw. testowych). Taka praktyka doprowadziła do znacznego obniżenia umiejętności wypowiedzenia się u większości uczniów i studentów. Prowadzone przez nas wieloletnie badania wskazały na niepokojące zjawisko, jakim jest dość powszechne stosowanie tzw. kart pracy i sprawdzianów pisemnych. Ich fetyszyzacja wręcz pociągnęła za sobą obniżenie sprawności w wypowiedzeniu się, a także rozluźnienie więzi interpersonalnych w grupie uczniów w strukturze klasy szkolnej. Analogicznie w szkole wyższej stosowanie na szeroką skalę egzaminów pisemnych przyczynia się do spadku umiejętności swobodnego stosowania teorii w kształtowaniu

kompetencji instrumentalnych (praktycznych), a także do niepokojącego niedoceniaenia i zaniechywania procesów integracyjnych w grupach studenckich. Jest to zjawisko wysoce niepokojące w obliczu wyzwań ze strony społeczeństwa wiedzy, a w szczególności w odniesieniu do kształtowania kompetencji wśród studentów przygotowujących się do pracy w zawodzie nauczyciela.

Należy jednak podkreślić, że każda z form weryfikacji kompetencji uczniów czy studentów winna obejmować wszystkie składowe elementy strukturalne, to jest wiedzę, sprawności instrumentalne (umiejętności i nawyki) oraz wartościowanie (przejawy zachowań określanych często mianem tzw. kompetencji społecznych).

Te i inne przesłanki sprawiły, że w kontynuacji myśli naukowych – w sensie drogowskazów Profesora Kazimierza Denka autor tego opracowania przedmiotem swoich dociekań naukowych i utylitarnych obrał narzędzia pomiaru dydaktycznego. Doprowadziły one do opracowania modelu teoretycznego oraz dyrektyw metodycznych kryjących się pod nazwą **“SYNTETYCZNY WSKAŹNIK KOMPETENCJI UCZNIĄ” (SWKU)**. W dalszej części tego opracowania zostaną ukazane, z konieczności w ujęciu skróconym, podstawowe element strukturalne owego podejścia docymologicznego.

Syntetyczny wskaźnik kompetencji ucznia – w kontynuacji myśli naukowych Kazimierza Denka

Wyróżnianie trzech kategorii efektów kształcenia: **W – wiedza, U – umiejętności oraz Z – zachowania** (wartości i kompetencje społeczne) jest uzasadnione docymologią i słusznie stanowi triadę wyeksponowaną w wielu pracach naukowych. Nasuwają się pytania o to, jakimi sposobami i narzędziami mierzyć osiągnięcia studentów w każdej z tych trzech kategorii, aby ostatecznie możliwe było określenie poziomu jego kompetencji w zakresie danego przedmiotu studiów w formie wskaźnika kompleksowego (np. oceny śródsemestralnej, czy oceny końcowej).

Wyróżnione kategorie W – U – Z sprawiły konieczność określenia wskaźników cząstkowych odnoszących się do poszczególnych kryteriów opisujących danego rodzaju kompetencje studenta. W konsekwencji takowego podejścia powstaje macierz ukazująca wzajemne powiązania między składowym elementami strukturalnymi kompetencji studenta, które w zwięzłej formie przedstawia poniższe zestawienie:

– wiedza – zakres, poziom i trwałość,

– umiejętności – zakres poziom i trwałość,

– zachowania – zakres, poziom i trwałość (norm i wartości - kompetencji

społecznych).

Specyfika kształtowanych w procesie edukacji kompetencji (jako założonych wartości) wymaga równolegle rozróżnienia uzyskiwanych efektów ze względu na to, czy mają one charakter bierny, czy operatywny (czynny), czy może nawet twórczy – na co w publikacjach zwracają zgodnie uwagę psychologowie i dydaktycy. Wobec tego podejścia można dokonać kompleksowego scalenia elementów składowych kompetencji ucznia, co ukazuje kolejne zestawienie:

		POZIOM KOMPETENCJI UCZNIA (etapowych – końcowych)		
		Bierny	Operatywny	Twórczy
KATEGORIE EFEKTÓW EDUKACJI	Wiedza W	...	...	...
	Umiejętności U	...	...	...
	Zachowania (społeczne) Z	...	...	...

Oznacza to, że w bieżącej diagnostyce psychopedagogicznej w toku edukacji dodatkowo mamy do dyspozycji kolejnych dziewięć wskaźników pomiaru dydaktycznego powstałych wskutek kolejnego „krzyżowania się” kategorii i poziomów kompetencji. Analogicznie w konstruowaniu narzędzi pomiaru etapowych (i końcowych) efektów edukacji winny być uwzględnione zadania adekwatne do celów owego diagnozowania postępów każdego ucznia z oddzielną w toku czynności wykonywanych przez niego na danym etapie edukacji szkolnej – pozaszkolnej .

Dokonując syntezy wyróżnionych zmiennych i wskaźników szczegółowych w pomiarze efektów kształcenia (edukacji) łatwo jest zauważyć **trójwymiarowość wskaźnika kompetencji** ucznia (studenta) na danym etapie jego czynności w procesach edukacyjnych. W tej koncepcji wyróżniamy więc następujące trzy warstwy pomiaru kompetencji w procesach edukacyjnych, a mianowicie:

A. kategorie : 1) wiedza, 2) umiejętności i 3) zachowania społeczne;

B. mierniki: 1) zakres, 2) poziom i 3) trwałość;

C. poziomy: 1) bierny, 2) operatywny i 3) twórczy.

Dokonując syntezy wszystkich wyróżnionych wyżej kryteriów polegających na wzajemnych powiązaniach i dopełnieniach otrzymujemy ogółem 27 odmiennych możliwych stanów kompetencji ucznia na określonym etapie jego edukacji. Graficznie można ukazać to za pomocą modelu sześcianu w badaniach kompetencji ucznia w sytuacjach edukacyjnych (śródsesemestralnych), czy też w sytuacjach polegających na kwalifikowaniu jego kompetencji np. na koniec semestru.

Przedstawiona koncepcja natury docymologicznej i metrologicznej wymaga ożywiania w codziennej pracy nauczycieli i nauczycieli akademickich. Martwe sylabusy i zestawy (często przypadkowych) zadań kontrolnych – egzaminacyjnych nie będą nigdy mieć istotnego wpływu na poprawę jakości edukacji dopóty, dopóki nie będzie dysponować względnie zoptymalizowanymi narzędziami pomiaru efektów edukacji. Zarysowany model syntetycznego wskaźnika kompetencji ucznia – studenta odnosi się zarówno do procedur stosowanych w tzw. ocenianiu kształtującym jak i w ocenianiu podsumowującym. Bowiem wskaźnik ten jest narzędziem dla celów diagnostycznych jak i dla celów kontrolno – oceniających w procesach edukacyjnych.

Należy jednak pamiętać o tym, że wdrażanie takiego podejścia w edukacji wiąże się z rzetelnym przygotowywaniem i stosowaniem narzędzi pomiaru towarzyszącym nieustannie mechanizmom samokontroli, autokorekty, samooceny, kontroli oraz oceny prowadzonym w każdym dobrze zorganizowanym procesie edukacyjnym. Schemat sześcianu dydaktycznego (o którym wyżej wspomniano) nie jest jednak gwarantem na poprawę jakości edukacji. Wskazuje on bowiem na celowość konstruowania na żywo względnie optymalnych narzędzi pomiaru dydaktycznego – a jako postulatywne wyzwanie może inspirować do współpracy między nauczycielami i zespołami badawczymi skupiającymi nauczycieli, nauczycieli akademickich a także studentów (i uczniów).

Zamiast podsumowania

Konstruowanie narzędzi pomiaru jakości kształcenia jest przedmiotem wieloletnich badań i prac projektowych w zespole nauczycieli akademickich oraz studentów - prowadzonych pod kierunkiem autora niniejszego artykułu. Prace te prowadzone są w Zakładzie Kształcenia Pedagogicznego Nauczycieli – Wydział Pedagogiczno-Artystyczny UAM w Kaliszu, a także w Zespole Badań Pedagogiczno – Psychologicznych powołanego przez Rektora PWSZ w Koninie . Do tego rodzaju badań I

przedsięwzięć naukowych Profesor Kazimierz Denek odnosił się zawsze z niezwykłym uznaniem i wsparciem osobistym. Tego nie da się zapomnieć.

W myśl przyjętych założeń metodologicznych, zajęcia ze studentami również uwzględniają konstruowanie narzędzi pomiaru dydaktycznego i ich empiryczne weryfikowanie w związku z realizacją wybranych przedmiotów studiów (np. diagnostyka psychopedagogiczna, modelowanie przestrzeni edukacji elementarnej, teoria i metodyka edukacji elementarnej dziecka, kształtowanie kompetencji dziecka w kontekście podstawy programowej, metodologia badań społecznych czy wreszcie ewaluacja w edukacji dzieci).

Dydaktyka ogólna oraz implikacje na rzecz dydaktyk szczegółowych, jako przedmiot studiów pedagogicznych, winny stanowić szczególnie gruntowną bazę teoriopoznawczą i zarazem użyteczną dla kształtowania kompetencji studentów w obszarze metodyki postępowania pedagogicznego z uwzględnieniem specyfiki przedmiotu i sfer edukacji. Zależy to w głównej mierze zarówno od nauczycieli prowadzących zajęcia z dydaktyki jak również od nauczycieli – metodyków, między którymi winna występować zacieśniona współpraca i korelacja. Wspomniana edukacja w zakresie diagnostyki psychopedagogicznej spełnia w tym zakresie niebagatelne znaczenie. Szczególnej wymowy nabiera zagadnienie pełnienia ról nauczycielskich w edukacji studentów przygotowujących się do pracy w zawodzie nauczyciela w systemie wysokiej jakości praktyk pedagogicznych.

Edukacja szkolna coraz bardziej staje przed koniecznością niesienia pomocy uczniom i ich rodzicom w poznawaniu, odkrywaniu, odczuwaniu, rozumieniu i preferowaniu wartości jako normy etycznej. W nie mniejszym stopniu występuje także konieczność wspomagania nauczycieli oraz nauczycieli akademickich przygotowujących studentów do pracy na stanowisku nauczyciela.

Realnie zmiana na lepsze w rzeczywistości nastąpi tylko wówczas, gdy wszyscy uczestnicy procesów edukacyjnych i zespołów badawczych bez uprzedzeń zjednoczą działania i będą wymieniać się doświadczeniami – co będzie chlubnym przejawem kontynuowania myśli i dążeń naukowych Profesora Kazimierza Denka. Będzie to zarazem niezwykle wymownym i wartościowym przejawem autentycznej pamięci o zmarłym Profesorze.

W kontekście poruszanych wyżej zagadnień Profesor Kazimierz Denek pozostanie w pamięci jako ten, który swoją postawą wskazywał na wartości, jakie w życiu osobistym, zawodowym i naukowym liczą się najbardziej.

Bibliografia:

- K. Denek, *Edukacja Jutra. Drogowskazy. Aksjologia. Osobowość*, Humanitas, Sosnowiec 2015.
- K. Denek, *Ewaluacja osiągnięć studentów w nauce oparta na strukturze zdobywania przez nich wiedzy i jej poziomach*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Ocenianie skuteczności kształcenia w szkole wyższej*, RED. J. Grzesiak, Konin 2005.
- K. Denek, *Tocząca się reforma edukacji*, w: „*Tocząca się reforma edukacji*” w dialogu i perspektywie, red. A. Karpińska, Białystok 2008, s.19-25.
- K. Denek, *Uniwersytet w perspektywie społeczeństwa wiedzy. Przyszłość kształcenia nauczycieli*, WSPiA, Poznań 2011.
- T. Grabowska, *Szkoła jaka jest każdy widzi – obraz współczesnej szkoły w opiniach studentów pedagogiki – przyszłych nauczycieli dzieci wczesnej edukacji*, w: *Edukacja Jutra. Role nauczyciela w edukacji szkolnej*, red. K. Denek, A. Kamińska, P. Oleśniewicz, Humanitas, Sosnowiec 2013.
- J. Grzesiak, *Pewność wiedzy i samodzielność działania w procedurze oceniania studenta w uczelni*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji. Ocenianie skuteczności kształcenia w szkole wyższej*, red. J. Grzesiak, PWSZ, Konin 2005.
- J. Grzesiak, *Jakościowe kwalifikowanie kompetencji studentów wobec europejskich standardów edukacji*, w: *Edukacja polska w konstelacji europejskiej*, red. K. Żegnałek, Siedlce, 2013, s. 159-183.
- J. Grzesiak, *Lekcje i diagnostyka psychopedagogiczna dziecka*, PWSZ, Konin 2014.
- J. Grzesiak, *Niepokój o dydaktykę w procedurze ewaluacji edukacji i nauk o niej*, w: *Ewaluacja i innowacje w edukacji*, red. J. Grzesiak, Kalisz – Konin 2014.
- J. Półturzycki, *Niepokój o dydaktykę*, Wyd. PIB, Warszawa – Radom 2014.